

سال چهاردهم - شماره ی پنجاه و سوم - زمستان ۱۴۰۳

صص ۸۰-۵۱

سازگاری مبلمان شهری تهران با معلولیت از دیدگاه معلولین

اکبر طالب پور^۱، اصغر مهاجری^۲، سعیده میرزایی^۳

10.71547/urb.2025.1196603

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مطالعه میزان سازگاری مبلمان شهری تهران با معلولیت از دیدگاه معلولین جسمی - حرکتی با رویکرد کیفی انجام شد. افراد مورد مطالعه، تمامی معلولین جسمی - حرکتی شهر تهران بودند که ۱۵ نفر از آنان از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند مورد مطالعه قرار گرفتند. گردآوری داده‌ها به صورت میدانی و از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته صورت گرفت که با روش تحلیل تم (مضمون) تجزیه و تحلیل شد. با تحلیل مصاحبه‌ها، ۲۳ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی شامل؛ سازگاری تجهیزات خیابانی شهر، سازگاری مبلمان پارک‌های شهر، سازگاری تجهیزات ترافیکی شهر و سازگاری تابلوهای تبلیغاتی و علائم اطلاع‌رسانی شهری مطرح شد، یافته‌ها نشان داد؛ سازگاری تجهیزات خیابانی وابسته به زمینه‌ها و شرایط خاص اجتماعی است و شهر تهران با چالش‌هایی نظیر وجود موانع زیرساختی، عدم رعایت استانداردها و کمبود آگاهی در میان طراحان و مسئولان شهری روبرو هست؛ همچنین نبود دسترسی مناسب به مبلمان پارکی، فضای حرکتی، تنوع و کیفیت مبلمان، احساس عدم توجه از جمله ویژگی‌هایی می‌باشند که معلولین به آن اشاره کرده‌اند. از دیدگاه افراد مورد مطالعه، طراحی تجهیزات ترافیکی و تابلوهای تبلیغاتی و علائم اطلاع‌رسانی شهر تهران باید به گونه‌ای باشد که به معلولین اجازه دهد به تنهایی و با استقلال از فضاهای مربوطه و حمل و نقل عمومی استفاده کنند. از دیدگاه معلولین استفاده صحیح از مبلمان شهری در هیاهوی شهرهای امروزی، می‌تواند فرصتی برای کاهش دغدغه‌ها و ایجاد محیطی آرام برای شهروندان معلول باشد.

واژه‌های کلیدی: معلولیت، مبلمان شهری، سازگاری، تحلیل مضمون، تهران.

۱. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

a.talebpour@alzahra.ac.ir

۲. استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

asgharmohajeri@yahoo.com

saramir1384@gmail.com

۳. کارشناس ارشد گروه علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

امروزه در تمام کشورهای جهان، از جمله ایران، معلولان بخشی از شهروندان کشور محسوب می‌شوند که مانند سایر اقشار جامعه، نیازمند استفاده عادلانه از محیط اطراف خود و تردد در فضاهای شهری هستند تا بتوانند احتیاجات روزمره خود را برآورده کنند؛ اما بیشتر آنها به دلیل نبود عدالت اجتماعی فضایی و عدم پاسخگویی فضاهای شهری نمی‌توانند از این فضاها استفاده کنند که این شرایط موجب انزوا و گوشه‌گیری آنان می‌شود (غفوریان حیدری، ۱۴۰۰).

معلولان، بخشی از افراد جامعه هستند که مانند سایر افراد، نیازمند دسترسی و استفاده از امکانات و خدمات عمومی هستند (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۹). معلولیت به انواع مختلفی از جمله معلولیت‌های جسمی، ذهنی و اجتماعی طبقه‌بندی می‌شود و از این میان، معلولیت جسمی - حرکتی حالتی است که فرد به دلیل ناتوانی جسمی دچار محدودیت حرکتی شده باشد (اخوان امجدی، ۱۳۹۵). طبق آمارهای سازمان بهداشت جهانی از هر ده کودک یک کودک معلول به دنیا می‌آید و یا بعدها در اثر حادثه یا بیماری دچار معلولیت می‌گردد، حدود سه درصد جمعیت هر کشور را معلولان دارای معلولیت بارز به خود اختصاص می‌دهند. در ایران تعداد ۱۳۸۷۶۵۹ نفر دارای حداقل یک معلولیت نارسایی‌های جسمی و حرکتی شناسایی شده‌اند (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳).

متأسفانه در بسیاری از موارد مبلمان استفاده شده در فضاهای عمومی، متناسب با نیاز و خواست اقشار مختلف شهروندان، برنامه‌ریزی و طراحی نشده‌اند (پولما و همکاران، ۲۰۱۴). مبلمان شهری شامل؛ اقلام، اشیاء و تجهیزات نصب شده در مناطق عمومی مانند پارک‌ها و خیابان‌های شهری است که عناصری مانند علائم راهنمایی و رانندگی، نیمکت‌های پارک، ستون‌ها و فواره‌های عمومی را نیز دربرمی‌گیرند (امرسون، ۲۰۱۸).

برنامه‌ریزان شهری هنگام انتخاب و قرار دادن مبلمان شهری باید طیف وسیعی از عواملی چون دسترسی، پایداری و فراگیر بودن را در نظر بگیرند. مناسب‌سازی فضاها و مبلمان شهری با هدف تأمین حقوق برابر و فرصت‌های مساوی برای حضور مؤثر معلولان در جامعه مغفول مانده است. معلولان جسمی و حرکتی در کنار مشکلات متعدد در مسیر زندگی خود با نامناسب بودن مبلمان شهری نیز مواجهند، مبلمانی که همواره باعث ایجاد

چالش‌های متعدد در زندگی قشر توان‌خواه شده است (عبدی دانش‌پور، ۱۳۹۷). از موارد مهم در مبلمان شهری مکان‌رگرایی، گزینش و نصب مبلمان شهری است که باید اصولی و با دقت انجام شود. بهترین گزینه برای نصب آنها مکانی است که کاربران بتوانند بیشترین استفاده را از مبلمان شهری داشته باشند و از آلودگی محیط‌زیست نیز پیشگیری شود (اولگان و اردوگان، ۲۰۱۶). سعدنیا (۱۳۹۸) معتقد است سازگاری کمیت و کیفیت، طراحی و مکان‌گزینی مناسب مبلمان شهری به‌ویژه در فضاهای عمومی شهری، به ارتقای کیفیت، تعلق مکانی و احساس رضایت از فضاهای شهری منجر می‌شود. از منظر اوکتای (۲۰۰۲) هویت شهری یکی از اهداف اصلی ایجاد یک محیط مناسب است، شهروندان باید احساس کنند که بخشی از محیط به‌صورت فردی و جمعی متعلق به خود آنها است و نسبت به این محیط خاص مسئولیت‌هایی دارند، در سطح شهری، محیط‌زیست باید شهروندان را به ابراز وجود و مشارکت تشویق کند (کلمنت، ۲۰۱۷).

در شهر تهران ۹۸ هزار معلول و ۶۰ هزار جانباز جنگ زندگی می‌کنند و مدیریت شهری باید فکری به حال زیست این افراد داشته باشد. از بیش از ۲ هزار بوستان شهر تهران تنها ۱۱۴ بوستان برای افراد توان‌یاب مناسب‌سازی شده و کلان‌شهر تهران نیاز به اقدامات اساسی در زمینه زیست افراد توان‌یاب دارد، افراد معلول به‌عنوان یکی از اقشار شهر تهران به دلیل فقدان یا نقص در ارتباط با محیط اطراف و دریافت اطلاعات محیطی با مشکلاتی مواجه هستند. شاید مناسب‌ترین نقطه شروع برای بحث در مورد تجربه یک فرد معلول در شهر تهران با مکان‌های دیگر، درک این موضوع باشد که محیط ساخته‌شده را می‌توان برای سازگاری با طیف وسیعی از توانایی‌ها و ناتوانی‌های انسانی تطبیق داد. اگرچه در معماری یا برنامه‌ریزی شهری توجه نسبتاً کمی به این موضوع معطوف شده است، چشم‌انداز طراحی شهری که در آن به همه ساکنان با توجه به ظرفیت‌های بدنی آنها، فرصتی برابر برای جستجوی یک زندگی رضایت‌بخش داده شود، در دسترس به نظر می‌رسد (سلمانی و همکاران، ۱۴۰۱). بدون تردید معلولیت محدودیت‌هایی را برای شخص به‌همراه می‌آورد که در صورت فراهم بودن آموزش‌های مختلف، توان‌بخشی و امکانات شهری مناسب در اکثر موارد از میزان محدودیت‌ها کاسته می‌شود، یکی از اقدامات اساسی در جهت کمک

به افراد معلول و جانباز، بالا بردن خدمات و تسهیلات محیط شهری برای آنان است (کوکبی، ۱۴۰۰).

در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای عمومی، به نیازهای اجتماعی و روحی- روانی شهروندان بخصوص معلولان توجه نشده است و اغلب استانداردها، معطوف به ویژگی‌های کالبدی و فیزیولوژیک فرد سالم بوده‌اند (یانگ و همکاران، ۲۰۱۶). غفوریان حیدری (۱۴۰۰) در پژوهشی با هدف بررسی ویژگی‌های مبلمان و تجهیزات شهری مناسب معلولان در بخش‌های مبلمان شهری، طراحی مکان نشستن، خودپرداز الکترونیکی، علائم شهری، ایستگاه‌ها، توقفگاه و پارکینگ مخصوص معلولان، خدمات رفاهی، فضاهای دسترسی ساختمان‌های عمومی، رمپ و بازشوها به این نتیجه رسید که مناسب‌سازی فضاهای شهری و مبلمان و تجهیزات شهری نقش مهمی در رسیدن به استقلال فردی و اجتماعی معلولان دارد، لذا متولیان طراحی و ساخت فضاهای شهری در طراحی‌های خود به مقررات و ضوابط طراحی برای معلولان توجهی ویژه داشته باشند. همچنین آزادخانی و طهماسبی کیا (۱۳۹۹) نقش مبلمان شهری در ارتقاء کیفیت محیط شهری و رضایتمندی شهروندان دارای معلولیت را مورد بررسی قرار داده و نتیجه گرفتند که مبلمان شهری در بهبود کیفیت محیط و رضایتمندی شهروندان دارای معلولیت نقش مهمی داشته و بین عدم رعایت اصول استانداردهای مبلمان شهری و به وجود آمدن ساختار ناموزون شهری و کاهش کیفیت محیط شهری همبستگی بالایی وجود دارد.

بنابراین معلولان در زمره اقشاری هستند که تأمین نیازهای دسترسی آن‌ها نیازمند استفاده از تدابیر و تمهیدات خاصی است که این تدابیر پیش‌نیاز و مقدمه سایر خدمات شغلی، آموزشی، بهداشتی، تفریحی، ورزشی و رفاهی محسوب می‌شود. چنانچه بی‌توجهی به مشکلات معلولان در محیط‌های شهری می‌تواند منجر به محرومیت بخش عمده‌ای از جامعه از حضور اجتماعی شود و توجه به نیازمندی‌های این قشر از اهمیت ویژه‌ای در افزایش دسترسی شهری و برقراری عدالت اجتماعی ضروری است، از طرفی در سال‌های اخیر اتخاذ استراتژی انطباق و سازگاری مبلمان شهری تهران برای همه مردم، مخصوصاً برای معلولین جسمی- حرکتی نشان می‌دهد که تهران تا حدود زیادی در حال تلاش برای تبدیل شدن به شهری بدون موانع برای افراد در هر سن و با هر توانایی، دسترسی همگانی

و مطمئن به امکانات و ارتباطات، دسترسی عادلانه به خدمات ضروری مانند حمل و نقل و مخابرات و بهبود دسترسی همگانی است. با عنایت به اهمیت درک و تجربه زیسته افراد معلول در زمینه استفاده از مبلمان شهری هدف پژوهش حاضر، بررسی، ارزیابی و مطالعه میزان سازگاری مبلمان شهری تهران با معلولیت از دیدگاه معلولین جسمی-حرکتی بود تا به برنامه‌ریزان شهری تهران و سیاست‌گذاران ذی‌مدخل در این زمینه کمک نماید سیاست‌های بهتری برای این قشر از جامعه فراهم شود.

پیشینه و مبانی نظری

الف. پیشینه داخلی

شاهوران و اسدپور (۱۴۰۳) نشان دادند؛ شناخت و دستیابی به درک عمیق‌تری از محیط‌های شهری در تطبیق با اثرات روان‌شناسانه می‌تواند به خلق فضاهای شهری با کیفیت محیطی مطلوب منجر شود و بخش مهمی از سلامت روان شهروندان در نتیجه برخوردهای محیطی شکل می‌گیرد، سلامت روان افراد متأثر از دو جنبه محیطی (ابعاد کالبدی، اجتماعی، عملکردی، ادراکی-بصری، زیست‌محیطی، دسترسی، ایمنی و امنیت و اقتصادی) و فردی است و بعد ادراکی-بصری پس از مؤلفه فردی بیشترین نقش را در طراحی مبلمان شهری بر عهده دارد.

قسامی و شمس‌الدینی (۱۴۰۳) نشان دادند؛ ارتقای محیط‌های شهری از نظر کاربری‌های عمومی از جمله مبلمان شهری یکی از مهم‌ترین ملزومات دستیابی به پایداری شهری به شمار می‌آید، نتایج این تحقیق نشان داد؛ رضایت کلی از طراحی مبلمان شهری بیانگر اثربخشی طراحی این عناصر بر تجربه مثبت گردشگران است. براساس نتایج این تحقیق شاغلان بخش دولتی و دانشجویان از کیفیت مبلمان شهری رضایت بیشتری دارند، درحالی‌که افراد متأهل نسبت به مجردها رضایت کمتری از کیفیت آن ابراز کردند، همچنین تفاوت‌های سنی در ارزیابی کیفیت مبلمان شهری معنادار نبود.

جلیلی صدرآباد و همکاران (۱۴۰۲) با بررسی طراحی مبلمان شهری محور خیابان انقلاب اسلامی به منظور مناسب‌سازی برای افراد کم‌توان و توان یاب (حداقل سازمان بهزیستی شهرستان تهران و میدان فردوسی) نشان دادند؛ مبلمان شهری یکی از عناصر مهم در فضای شهری است که باید برای استفاده تمامی افراد به‌ویژه افراد کم‌توان مناسب‌سازی شود. آنان با استفاده از روش کاربر محور به طراحی مبلمان پرداخته و با توجه به نظرات

کارشناسان مهم‌ترین مبلمان شهری مورداستفاده افراد کم‌توان شامل؛ نیمکت‌ها، تابلوهای اطلاع‌رسانی، ایستگاه‌های اتوبوس و آبخوری‌ها را استاندارد نمودند.

عزیزی و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی معلولان و سالمندان با شناسایی شاخص‌های ارزیابی کیفیت زندگی شهری معلولان و سالمندان و بررسی رابطه آن با توسعه پایدار، مدلی برای ارزیابی کیفیت زندگی این قشر از جامعه ارائه کردند. نتیجه این تحقیق نشان داد متأسفانه در بسیاری از مناطق تهران، معلولان از حداقل امکانات رفاهی برخوردار نیستند، امکانات رفاهی بر اساس نیاز آنها در نظر گرفته نشده است و خیابان‌ها، پیاده‌روها، مراکز خرید، مراکز آموزشی و... با استانداردهای جهانی در این زمینه فاصله دارند.

شاطریان و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهش مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی معلولین و جانبازان شهر کاشان به این نتیجه رسیدند که بیشتر ساختمان‌ها برای رفت و آمد معلولان جسمی مناسب نیستند. بهترین عملکرد در بین ادارات مورد مطالعه مربوط به اداره تأمین اجتماعی و اداره بهزیستی بود، ضعیف‌ترین عملکرد نیز به اداره صنعت معدن و تجارت تعلق داشت.

غضنفرپور و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند شهر کرمان شاخص‌های کالبدی، مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی وضعیت قابل قبولی در زمینه دسترسی معلولین به مبلمان شهری ندارد.

جمعه‌پور و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند برخلاف اقداماتی که در شهر قم در زمینه مناسب‌سازی محیط برای حضور گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی صورت گرفته است، همچنان شرایط اجتماعی اقتصادی و کالبدی قادر به رفع نیازهای معلولان نیست.

ب. پیشینه خارجی

رینالدی و همکاران^۱ (۲۰۲۵) به بررسی الزامات طراحی استراتژیک مبلمان خیابانی محله سالم و همچنین سناریوهای طراحی در مقیاس خرد برای جهت‌دهی به انتخاب‌های مدیریت عمومی در ایجاد یک محله سالم تمرکز کردند. نتایج تحقیق پتانسیل و اهمیت طراحی مبلمان شهری در ارتقای محیط ساخته‌شده سالم را نشان داد و بر نقش استراتژیک مبلمان شهری در ارتقای سبک زندگی سالم تأکید نمود، همچنین بر اساس نتایج تحقیق

^۱.Rinaldi et al

در کشور الجزایر افراد دارای معلولیت فاقد انتخاب‌های بهینه سفر بودند و دسترسی فیزیکی به فضا برای این افراد بسیار تعیین‌کننده بود.

وجیهه و همکاران^۱ (۲۰۲۴) نشان دادند؛ افراد دارای معلولیت اغلب با پیچیدگی‌های محیط شهری دست و پنجه نرم می‌کنند که مانع مشارکت کامل آنها در زندگی شهری می‌شود، دسترسی و شمول اجتماعی چالش‌های اصلی مشارکت فعال شهری معلولین محسوب می‌شوند. این تحقیق انواع و ماهیت موانعی را که معلولین برای ادغام در جامعه شهری با آن مواجه هستند، از طریق روشن کردن دیدگاه کاربران، روشن ساخت. تجزیه و تحلیل یافته‌ها، موانع را در چهار دسته شناسایی کرد که شامل؛ طراحی فیزیکی ضعیف، ملاحظات ناکافی سازمانی یا سیاستی، نگرش‌های منفی و انگ اجتماعی و محرومیت‌های تکنولوژیکی بود. براساس نتایج تحقیق اقدامات فوق‌العاده‌ای مانند قوانین، راه‌حل‌های فنی، فناوری‌های قابل‌دسترس و برنامه‌های آموزشی باید بر اساس معلولیت تعریف شوند و با نیازهای خاص و شاید متضاد محیط شهری برای معلولین سازگار شوند. کاپسالیس و همکاران^۲ (۲۰۲۴) نشان دادند؛ علی‌رغم افزایش تعداد معلولین حرکتی در بسیاری از نقاط جهان، کمبود دسترسی در محیط‌های شهری وجود دارد که بر بررسی تأثیر طراحی غیرقابل دسترس فضاهای عمومی بر کیفیت زندگی از جمله جنبه‌های سلامت و ایمنی، استقلال و مشارکت اجتماعی معلولین اثرگذار هستند. نتایج تحقیق نشان‌دهنده تعداد قابل توجهی از عناصر غیرقابل دسترس برای کاربران معلول در فضاهای عمومی یونان بود، مواردی از قبیل؛ ویژگی‌های مسیر، رمپ‌های سوار شدن، ویژگی‌های ورودی، فضاهای محدود و سطوح خدماتی به‌عنوان عناصری با کمترین دسترسی بودند که تأثیرات چندوجهی بر کیفیت زندگی این افراد داشتند و بر جنبه‌های سلامت جسمی، تحرک و استفاده از حمل‌ونقل عمومی بیشترین تأثیر را داشتند.

پولکانر^۳ (۲۰۱۹) در پژوهش مبلمان شهری برای معلولین در مالزی به این نتیجه رسید که تطبیق شهر با نیازهای افراد دارای معلولیت حرکتی ضروری است و طراحی شهری باید بر اساس معیارها و اصول خاص افراد معلول انجام شود. مشکلات و موانع موجود در شبکه دسترسی و عدم تداوم حرکت آسان در مسیرها مشکلاتی را برای این افراد ایجاد کرده است. معلولانی که با ویلچر حرکت می‌کنند، از موانع مختلف و نامناسب بودن مسیرها

^۱.Wajeeha et al

^۲.Kapsalis et al

^۳.Pulkaner

و کفپوش‌ها رنج می‌برند، رفع این موانع در شهر کوالالامپور به‌عنوان اقدام مهمی تلقی می‌شود که ضامن مشارکت روزافزون معلولان در فعالیت‌های اجتماعی و فضاهای شهری است.

نربلکایالی^۱ (۲۰۱۹) در مطالعه موانع جسمی و اجتماعی کاربران معلول پارک‌های شهری نشان دادند برخی از افراد بسته به نوع ناتوانی خود، معایب فیزیکی یا اجتماعی را تجربه می‌کنند که این معایب اجتماعی و فیزیکی ناشی از سیاست‌های مدنی است که نیازهای افراد معلول را در نظر نگرفته است.

گال^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه ویژگی‌های محیط‌های ساخته شده در جابه‌جایی افراد میانسال و سالمند دارای معلولیت حرکتی ارتباط میان نوع جابه‌جایی گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی میانسال را با وضعیت ساختار محلات بررسی کردند. نتایج نشان داد: محیط‌های پیاده‌محور تحرک‌پذیری گروه‌های کم‌توان میانسال و کهنسال را تقویت می‌کند. فیلیزالکان مشور^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش بررسی قابلیت دسترسی برای معلولان در مناطق شهری آنکارا نشان داد؛ تعداد معلولانی که بدون کمک در سطح شهر حرکت می‌کنند، بسیار کم است، فضاهای شهری به شکل جالب توجهی میزان مشارکت افراد معلول را بر اساس قابلیت دسترسی این فضاها برای معلولان را نشان دادند.

جمع‌بندی پیشینه موضوع مورد مطالعه

به‌طور خلاصه می‌توان بیان کرد پژوهش‌های متعددی درباره‌ی موضوع پژوهش در داخل و خارج از کشور انجام شده است که هریک گوشه‌ای از مسائل و مشکلات معلولان را در فضاهای شهری بیان کرده‌اند بیشتر پژوهش‌ها در زمینه‌ی ارتباط مبلمان شهری با معلولیت به روش پیمایش صورت گرفته است و از رویکرد و منظر معلولان به این پدیده نگاه نشده است. در پژوهش حاضر جهت بررسی پیشایندها و پسایندهای مسئله طرح شده، مطالعه سازگاری مبلمان شهری با معلولیت از دیدگاه معلولین جسمی - حرکتی مورد بررسی قرار گرفت. واقعیت این است که زمانی اهمیت فضاهای شهری برای جانبازان و معلولان درک می‌شود که خود را در جایگاه آنها قرار دهیم و درصدد حل مشکل برآییم و فضای مناسبی را برای حضور آنان ایجاد کنیم. دیدگاه‌ها و نظریات خود معلولان می‌تواند بسیار متفاوت

¹.Nur Belkayah

².Gul et al.

³.Alkanmeshur

و گاهی متضاد با آنچه در مورد مبلمان شهری وجود دارد باشد، بنابراین، باید دیدگاه‌های تأثیرگذار این افراد در چیدمان مبلمان شهری مورد بررسی قرار گیرد. همچنین، استخراج دیدگاه این افراد، موجب می‌شود سیاست‌گذاران و سازمان‌های ذیصلاح راه‌حل‌هایی که کاربردی بوده و اتخاذ آنها منجر به ارتقاء سطح توانمندی‌های افراد معلول خواهد شد را در طراحی مبلمان شهری مدنظر قرار دهند.

مفاهیم حساس نظری

با عنایت به این امر که از یک سو بسیاری از مسائل مرتبط در حیطه دسترسی معلولین به مبلمان شهری و سازگاری این مبلمان با نیازهای معلولین از حقوق ذاتی آنان و حق بر شهر^۱ نشئت می‌گیرد و از سوی دیگر دسترسی معلولین به مبلمان شهری از منظر اکثر برنامه‌ریزان شهری مورد تأکید قرار گرفته است بحث درباره نظریات و مبانی نظری در این زمینه خالی از فایده نیست. همچنین ذات کیفی تحقیق حاضر که درصدد نظریه‌سازی بوده و به دنبال نظریه‌آزمایی نیست تحقیق را از ارائه مبانی نظری بی‌نیاز می‌نماید اما لازم است یک مروری در زمینه مفاهیم حساس نظری درباره میزان سازگاری مبلمان شهری با معلولیت و همچنین لزوم سازگاری این مبلمان با این امر بیان شود؛ بر اساس تئوری‌های مختلف شهرسازی اهداف زیادی برای طراحی مبلمان شهری شده است که از آن میان می‌توان موارد زیر را مطرح نمود؛

- ۱- ارتقای کیفیت خدمات عمومی شهری و ایجاد سرزندگی در شهروندان.
- ۲- ایجاد میل و انگیزه در شهروندان در جهت بهسازی محیط شهری.
- ۳- زیباسازی و هویت بخشی به فضاهای مختلف شهری.
- ۴- روحیه بخشی مضاعف به فضای شهری.
- ۵- بالا بردن سطح سواد بصری و سطح آگاهی هنری مخاطب.
- ۶- رعایت اصل پیاده‌گستری.
- ۷- ایجاد یکپارچگی در سطح شهر در عین تنوع فرم.
- ۸- ایجاد محیطی خلاق و پرورنده برای شهروندان.
- ۹- ارتقاء مداوم کیفیت محیط، سیما و منظر شهر.
- ۱۰- ایجاد جذابیت بصری در سطح شهر.

¹.Right to the city

۱۱- کمک به ایجاد تنوع در فضای بصری شهر.

۱۲- کمک به خوانایی فضاهای شهری (کیایی، ۱۳۹۶).

اتخاذ تمام موارد فوق در زمینه طراحی مبلمان شهری با دسترسی معلولین به این تسهیلات منافاتی ندارد و حتی ضرورت برخی از موارد فوق را دوچندان می‌نماید.

ازجمله نظریه‌های مطرح در برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی مبلمان شهری برای معلولان می‌توان به نظریه طراحی فراگیر^۱ اشاره کرد. رون میس^۲ (۱۹۸۵) معمار آمریکایی و بنیان‌گذار نظریه طراحی فراگیر بود، او تأکید داشت که طراحی محیط باید از ابتدا برای همه افراد قابل استفاده باشد، نه اینکه بعداً برای گروهی خاص تطبیق داده شود. طراحی فراگیر شامل اصولی چون برابری در استفاده، انعطاف‌پذیری و سادگی است. نمونه علمی که در این زمینه بروی آن کار شد، کتابخانه مرکزی شارلوت در کارولینای شمالی بود، در طراحی این ساختمان از اصل طراحی جهانی استفاده شد. این ساختمان دارای ورودی بدون پله، درهای خودکار، علائم خوانا و بریل، فضای قابل استفاده برای افراد دارای ویلچر بود. براساس این دیدگاه می‌توان فضای زیبا، مدرن و درعین حال کاملاً قابل دسترس برای همه طراحی کرد بدون اینکه احساس استثنا بودن در کاربران ایجاد شود.

جان لانگ^۳ (۱۹۸۷) در نظریه طراحی رفتارنگر بر ارتباط طراحی محیط با رفتار انسان‌ها تأکید دارد، براساس نظری وی، طراحی مبلمان شهری باید متناسب با رفتار و نیازهای واقعی مردم، به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر مانند معلولان باشد.

نظریه تحلیل فضاهای عمومی با مشاهده‌پذیری توسط ویلیام وایت^۴ (۱۹۸۰) مطرح شد، او از طریق مشاهده میدانی رفتار انسان‌ها در فضاهای عمومی، اصولی برای طراحی مناسب این فضاها ارائه کرد. یافته‌های او منجر به طراحی فضاهایی شد که برای معلولان نیز قابل استفاده و دلپذیر هستند نمونه علمی وی در نیویورک در برایت پارک^۵ اجرا شد. وایت و تیمش در بازطراحی این پارک مشارکت داشتند و با استفاده از مشاهده میدانی دریافتند که مردم نیاز به صندلی‌های متحرک، فضاهای کوچک و در دسترس دارند. دیوید هاروی^۶ (۲۰۰۸) نظریه حق به شهر را مطرح کرد، او معتقد بود همه افراد، ازجمله افراد دارای

1. Universal Design

2. Mace

3. Lang

4. Whyte

5. Bryant park

6. Harvey

معلولیت، باید در تصمیم‌گیری و استفاده از فضای شهری نقش داشته باشند. براین اساس او تأکید داشت که فضاهای عمومی باید برای همه گروه‌های اجتماعی قابل دسترسی و قابل استفاده باشد. نمونه علمی طراحی میدان‌ها و خیابان‌های پیاده‌محور او در بارسلونا بود، در این پروژه تلاش شد خیابان‌ها از سلطه خودرو خارج و به نفع عابران پیاده، سالمندان، کودکان و معلولان بازطراحی شوند، این طرح با ایجاد رمپ، نیمکت، فضای سبز، تابلوهای ساده و مسیرهای هم‌سطح، فضا را برای همه قابل استفاده نمود.

نظریه عدالت فضایی ادوارد سوجا^۱ (۲۰۱۰) نیز بر این اصل استوار بود که فضا به‌طور مستقیم در بازتولید نابرابری‌های اجتماعی نقش دارد، براین اساس طراحی شهری باید به‌گونه‌ای باشد که گروه‌های محروم مانند افراد دارای ناتوانی نیز دسترسی و حضور برابر داشته باشند، نمونه علمی نظریه عدالت فضایی، برنامه بازسازی محله ثورث سنترال^۲ لس آنجلس بود. در این پروژه تلاش شد زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی و مبلمان شهری در مناطقی که قبلاً مورد بی‌توجهی قرار گرفته بودند بازسازی و بهبود یابند. سوجا تأکید می‌کند عدالت تنها در توزیع خدمات نیست بلکه در طراحی فضا هم باید حضور داشته باشد اگر معلولان و اقلیت‌ها نتوانند از فضا استفاده کنند نشانه بی‌عدالتی فضایی است و باید از آن جلوگیری شود.

از منظر نظریه دیدگاه ارزشی گفتمان آتنی^۳ براساس آرامش و برخورداری حداکثری از مواهب حیات است و گفتمان اسپارتی^۴ بر مبارزه و چالش تأکید دارد. انسان آتنی، آرام و صلح‌جوست اما انسان اسپارتی جنگ‌آور است؛ بنابراین در چنین گفتمانی، انسان معلول جایگاهی ندارد. برخلاف دیدگاه اسپارتی در دنیای کنونی دیدگاه آتنی حاکم است و بر همین اساس حقوق ویژه‌ای برای جانبازان و معلولان در کشورهای جهان ملحوظ شده و بر حفظ کرامت انسانی و رعایت این حقوق تأکید می‌شود؛ بنابراین هر کشوری به فراخور وضعیت خود قوانینی وضع کرده که حقوق معلولان را محقق کند (فوسارو و همکاران^۵، ۲۰۱۸).

1. Soja

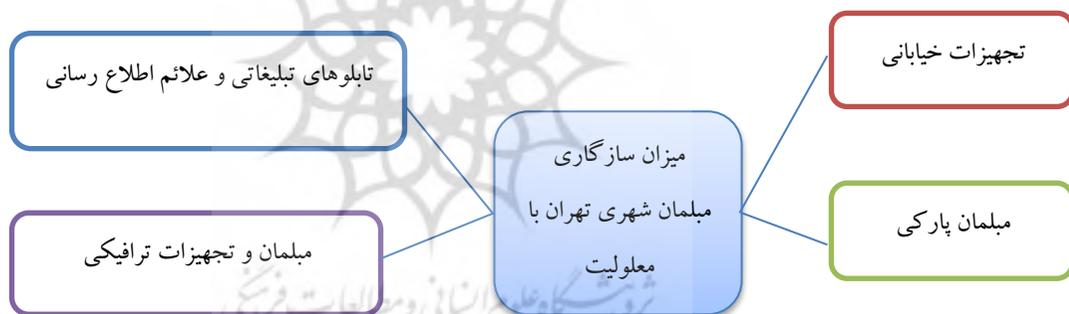
2. south central

3. Athenian discourse

4. Spartan discourse

5. Fusaro et al

نظریهٔ قبض نیز برخلاف اندیشه‌های مبتنی بر بسط^۱ با نظریهٔ پاسکال مبنی بر جهان کوچک^۲ همخوانی داشته و بر افزایش دسترسی معلولین به خدمات شهری از جنبه‌های مختلف تأکید دارد و افتخارات علمی و ورزشی معلولان و جانبازان در سطح جهانی را دلیلی بر تسهیل دسترسی آنها و ایجاد فرصت برابر با بقیه اعضای جامعه می‌داند (اولگان و اردوگان، ۲۰۱۶). از این منظر ضروری است تا اعضای جامعه بیشترین استفاده را از فضاهای شهری و مبلمان شهری داشته باشند و معلولین نیز به‌عنوان بخشی از اعضای جامعه از این قضیه مستثنی نیستند و متولیان امور شهری باید فرصت استفاده بیشتری از مبلمان شهری برای این قشر فراهم نمایند. با عنایت به پیشینه داخلی و خارجی و توجه به مفاهیم حساس نظری که مطرح شد لزوم توجه به سازگاری مبلمان شهری با زیست معلولین دوچندان احساس می‌شود و این پژوهش درصدد بررسی میزان سازگاری استانداردهای دستیابی معلولین به مبلمان شهری بود و بر این اساس یک مدل مفهومی در قالب زیر مطرح شد.

نمودار شماره ۱ مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

این تحقیق از جمله تحقیقات پژوهشی با رویکرد کیفی بود افراد مورد مطالعه تمامی معلولین جسمی - حرکتی شهر تهران بودند که ۱۵ نفر از آنان از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند مورد مطالعه قرار گرفتند هرچند مصاحبه با ۳۰ نفر از افراد دارای معلولیت جسمی - حرکتی شهر تهران انجام شد ولی اشباع نظری از نفر پانزدهم به بعد حاصل شد. گردآوری داده‌ها و اطلاعات به‌صورت میدانی و از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته صورت گرفت و نتایج

¹.Expansion Theory

².Microcosm

مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل تم (مضمون) تجزیه و تحلیل شد. ملاک سن انتخاب نمونه‌ها معلولین جسمی - حرکتی ۱۸ تا ۴۰ سال بودند که در مراکز بهزیستی، مجموعه ورزشی معلولان و جانبازان و آب‌درمانی‌های شهر تهران مورد مصاحبه قرار گرفتند.

بر اساس روش استراوس و کوربین، سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی مفاهیم و مقولات و طبقات از مصاحبه‌های انجام شده استخراج شدند و در قالب مدل پارادایمی تحقیق ارائه گردیدند، در این روش کدگذاری فرآیند تحلیلی، مفهوم‌گذاری داده‌ها و تشکیل نظریه‌مبنایی بود (استراوس و کوربین،^۱ ۲۰۲۱). فرایند گردآوری و تفسیر داده‌های تحقیق گراند تئوری همزمان بوده و پس از تکمیل مصاحبه‌ها و تبدیل به متن، خوانش مجدد چندین بار انجام شد و کدگذاری شد، هدف اصلی در اینجا خردکردن و فهم متن و پیوند اجزای به دست آمده با یکدیگر، پیکربندی مفاهیم و تدوین مقوله‌ها و تنظیم آنها بود (فلیک^۲، ۲۰۰۸).

به منظور تعیین روایی^۳ از اعتبار اعضا، استفاده شد، یعنی نتایج تحقیق به افراد مورد مطالعه ارجاع شد و تأیید این نتایج توسط آنان نشان داد تحقیق دارای اعتبار مطلوب است. پایایی^۴ هم با استفاده از روش توافق درون موضوعی^۵ استفاده شد در این روش از کدگذار دیگری خواسته می‌شود چند مصاحبه را کدگذاری کند و نتایج آن با کدگذاری محقق از نظر میزان تشابه مورد مقایسه قرار می‌گیرد و درصد توافق بین کدگذاران محاسبه می‌شود.

$$\text{درصد توافق} = \frac{\text{تعداد توافقات} * 2}{\text{تعداد کل کدها}} * 100\%$$

نتیجه حاصل از این فرمول طبق جدول شماره ۱ برای مصاحبه‌های سوم، پنجم، هشتم، یازدهم، چهاردهم، پانزدهم انجام گرفت و همان‌طور که مقادیر جدول نشان می‌دهد درصد توافق درون موضوعی کل به میزان ۸۶ محاسبه شد و پایایی تحقیق به اثبات رسید.

جدول شماره ۱. میزان پایایی

شماره مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی
سوم	۷۵	۳۳	۱۰	۸۸
پنجم	۶۹	۳۱	۱۰	۹۰

1. Strauss & Corbin

2. Flick

3. Validity

4. Reliability

5. Intra-Subject Reliability

۸۷	۹	۳۲	۷۳	هشتم
۸۲	۹	۳۲	۷۸	یازدهم
۸۳	۱۱	۳۰	۷۳	چهاردهم
۸۶	۸	۳۴	۷۹	پانزدهم
۸۶	۵۷	۱۹۲	۴۴۷	کل

یافته‌ها

الف. سیمای مشارکت‌کنندگان

جدول شماره ۲ سیمای مشارکت‌کنندگان

مدت مصاحبه	سن شروع معلولیت	نوع معلولیت	تحصیلات	سن	نام	جنسیت	کد (تحلیل مضمون)
۴۱:۰۶	۱۰ سالگی	فلج پایین تنه	کاردانی	۲۵	علی‌رضا	پسر	۱
۳۹:۰۰	۱ سالگی	نقص حرکتی (پتاسس)	کارشناسی	۳۵	محمد	پسر	۲
۴۷:۳۷	۵ سالگی	فلج مغزی	کارشناسی ارشد	۳۰	ساره	دختر	۳
۳۴:۲۰	۲۵ سالگی	قطع پای چپ	دیپلم	۳۲	علی‌اکبر	پسر	۴
۳۵:۳۶	۲۰ سالگی	آسیب نخاعی	کاردانی	۲۸	مهدی	پسر	۵
۳۶:۳۲	۱۲ سالگی	نقص حرکتی (زانو)	کارشناسی	۲۷	نرگس	دختر	۶
۵۸:۲۷	۸ سالگی	آسیب به مفاصل	کارشناسی	۳۴	امیر	پسر	۷
۵۵:۰۰	۳ سالگی	نقص حرکتی (دست چپ)	کارشناسی ارشد	۲۵	فاطمه	پسر	۸
۳۳:۲۲	۱۸ سالگی	فلج نیم‌تنه	دیپلم	۲۹	مریم	دختر	۹
۳۲:۲۸	۲۲ سالگی	قطع پای راست	کاردانی	۳۷	حسن	پسر	۱۰
۳۷:۰۳	۱۷ سالگی	مشکلات حرکتی (پایینی)	کارشناسی	۲۲	زهرا	دختر	۱۱
۴۸:۲۴	۳۰ سالگی	فلج جزئی (نصف بدن)	کارشناسی ارشد	۳۹	یوسف	پسر	۱۲
۳۵:۰۰	۲۲ سالگی	درد مزمن (زانو)	دیپلم	۳۱	کامران	پسر	۱۳

۳۶:۳۰	۳ سالگی	نقص حرکتی (دست راست)	کارشناسی	۲۶	لیلا	دختر	۱۴
۴۰:۰	مادرزادی	مشکل در تعادل	کاردانی	۳۳	یوسف	پسر	۱۵

پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌های انجام‌شده، نقل‌قول‌های دارای مفهوم مرتبط با موضوع استخراج و مفاهیم اصلی از آنها احصا شد. سپس محقق از کنار هم قرار دادن مفاهیم مرتبط باهم به مقوله‌های فرعی رسید و درنهایت از به‌هم‌پیوست مقوله‌های فرعی، مقوله‌های اصلی استخراج شد. پس از تحلیل مصاحبه‌ها، ۲۳ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی، سازگاری تجهیزات خیابانی شهر، سازگاری پارک‌های شهر، سازگاری تجهیزات ترافیکی شهر و سازگاری تابلوهای تبلیغاتی و علائم اطلاع‌رسانی شهر از نگاه معلولین جسمی- حرکتی شهر تهران مطرح شد که گزارش آن در جدول شماره ۳ آمده است:

جدول شماره ۳. مفاهیم و مقوله‌های فرعی مستخرج از مصاحبه

مفهوم	مقوله‌های فرعی	ردیف
نبود تجهیزات مناسب، عوامل خطرزا، نیاز به افزایش تخصیص منابع لزوم بهبود زیرساخت، لزوم رعایت استانداردها، نبود آگاهی عمومی ضرورت برگزاری دوره‌های آموزشی، نبود وجود سازوکارهای مؤثر ایجاد پلتفرم‌های نظارتی	نبود دسترسی مناسب به فضاهای عمومی، کمبود تجهیزات کمکی، امنیت و ایمنی، آگاهی و آموزش عمومی	۱
لزوم طراحی جامع، نبود وجود مبلمان ویژه، مسیرهای ناهموار و موانع فیزیکی فراهم کردن دسترسی بهتر، حضور موانع خطرناک، توجه به اصول ایمنی کمبود تنوع تجهیزات، ایجاد فضاهای تفریحی مناسب، نبود اطلاع‌رسانی مؤثر شامل سازی معلولان در تصمیم‌گیری	نبود دسترسی مناسب به مبلمان پارکی، فضای حرکت و دسترسی، تأمین امنیت و ایمنی، تنوع و کیفیت مبلمان، احساس نبود توجه و وجود تبعیض	۲

<p>نبود وجود سیگنال‌های صوتی، نیاز به سیستم های چندحسی، کمبود پیاده‌روهای عابر مناسب، نبود وجود شیب‌های ملایم، وجود موانع در مسیر ضرورت بهبود زیرساخت‌ها، نبود دسترسی به تجهیزات حمل‌ونقل عمومی پیشنهاد برای افزایش دسترسی، ضرورت برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی، کمبود برنامه‌های آموزشی به عموم</p>	<p>۳ نبود دسترسی مناسب به چراغ‌های ترافیکی، مسیر عابران پیاده و گذرگاه‌ها، وجود موانع فیزیکی و ترافیکی، حمل‌ونقل عمومی</p>
<p>عدم وجود ارزیابی مداوم، ایجاد سامانه‌های نظارتی پیشنهاد برگزاری برنامه‌های آموزشی، کمبود اطلاعات مناسب برای عموم وجود موانع در مسیرهای عبور، توجه به طراحی مجدد فضاهای اطراف تابلوها استفاده از علائم و نمادهای استاندارد، نبود وضوح و خوانایی اطلاعات پیشنهاد برای تغییر ارتفاع و موقعیت تابلوها، ارتفاع و موقعیت نامناسب تابلوها</p>	<p>۴ نبود دسترسی مناسب و موقعیت نصب تابلوها، کیفیت و طراحی اطلاعات حضور موانع و چالش‌های فیزیکی، نظارت و ارزیابی مستمر</p>

جدول شماره ۴. مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی مستخرج از مصاحبه

مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی	ردیف
<p>نبود دسترسی مناسب به فضاهای عمومی، کمبود تجهیزات کمکی، امنیت و ایمنی، آموزش و آگاهی عمومی</p>	<p>سازگاری تجهیزات خیابانی</p>	<p>۱</p>
<p>نبود دسترسی مناسب به مبلمان پارکی، فضای حرکتی، تنوع و کیفیت مبلمان، احساس نبود توجه و تبعیض</p>	<p>سازگاری مبلمان پارک‌ها</p>	<p>۲</p>
<p>نبود دسترسی مناسب به چراغ‌های ترافیکی، مسیر عابران پیاده و گذرگاه‌ها، موانع فیزیکی و ترافیکی، حمل‌ونقل عمومی</p>	<p>سازگاری تجهیزات ترافیکی</p>	<p>۳</p>

۴	سازگاری تابلوهای تبلیغاتی و علائم اطلاع رسانی	نبود دسترسی مناسب و موقعیت نصب تابلوها، کیفیت و طراحی اطلاعات، حضور موانع و چالش‌های فیزیکی، نظارت و ارزیابی مستمر
---	---	--

مواردی که در جداول فوق بیان شدند در ادامه به‌طور مبسوط براساس دیدگاه افراد مورد مطالعه بررسی شد که در قالب تحلیل کلی یافته‌های تحقیق بیان شده است.

سازگاری تجهیزات خیابانی

نبود دسترسی مناسب به فضاهای عمومی؛ تحلیل دیدگاه معلولان در مورد تجهیزات خیابان‌ها نشان داد که بسیاری از معابر و پیاده‌روها به‌طور نامناسبی طراحی شده‌اند و فاقد رمپ‌های مناسب، سطوح هموار و فضای کافی برای عبور هستند که نیاز به بازطراحی و ساخت زیرساخت‌های دسترس‌پذیر برای تمامی افراد معلول، به‌ویژه معلولان جسمی حرکتی دارند.

گزیده (۱): خیابان‌ها وقتی مناسب نیستند، اجازه نمی‌دهند که من به راحتی به مکان‌های مختلف بروم. نبود رمپ در بسیاری از نقاط واقعاً مشکل ایجاد می‌کند (کد ۱).

گزیده (۲): تجهیزات شهری باید به گونه‌ای طراحی شوند که ما به راحتی بتوانیم از آنها استفاده کنیم. در تهران هنوز کمبودهای زیادی وجود دارد (کد ۲).

کمبود تجهیزات کمکی؛ از نظر معلولان جسمی-حرکتی تهران کمبود تجهیزات کمکی مانند آسانسورها در ایستگاه‌های مترو و پل‌های مخصوص کنار اتوبوس‌ها به‌خصوص در نقاط شلوغ شهر به چشم می‌خورد که باعث می‌شود دسترسی به حمل و نقل عمومی برای معلولان دشوار باشد. تأکید معلولان بر این بود که لازم است منابع مالی و انسانی بیشتری به بهبود این تجهیزات اختصاص یابد.

گزیده (۱): برای ما معلولان، دسترسی به فضاهای عمومی فقط به معنای وجود پیاده‌روهای هموار نیست، بلکه به وجود امکانات کافی نیاز داریم (کد ۸).

امنیت و ایمنی؛ وجود موانع غیرمجاز در مسیر، همچون چراغ‌های ترافیکی با ارتفاع نامناسب و سطح ناهنجار زمین، برای معلولان چالش‌زا بوده و به افزایش خطرات منجر می‌شود. معلولان بر رعایت استانداردهای ایمنی و طراحی محیطی برای کاهش خطرات و ارتقای حس امنیت تأکید می‌کردند، همچنین به اتلاف وقت و انرژی زیادی که باید این مسیرهای ناهموار را طی کنند، اشاره شد.

گزیده (۱): خیابان‌هایی که فاقد نشانه‌گذاری درست هستند، باعث می‌شود نام‌ی بیشتری احساس کنم (کد ۶).

گزیده (۲): هر بار که باید از خیابان عبور کنم، برایم یک چالش بزرگ است. اتلاف وقت و انرژی که می‌کنم، قابل حساب نیست (کد ۷).

گزیده (۳): بسیاری اوقات مجبورم از مسیرهای خطرناک‌تر بروم چون مسیرهای اصلی چنان مناسب نیستند (کد ۹).

آموزش و آگاهی عمومی؛ از نظر معلولان عموم مردم و حتی برخی از اعضای نهادهای مربوط، در مورد نیازها و حقوق معلولان و همچنین اهمیت دسترسی در فضاهای عمومی آگاهی کافی ندارند. افزایش آگاهی در مورد اهمیت دسترسی و حقوق معلولان از اهمیت بالایی برخوردار است. نقص در آموزش و آگاهی‌رسانی به عموم و مخصوصاً به تصمیم‌گیرندگان درباره نیازهای خاص معلولان در فضاهای عمومی و پارک‌ها احساس می‌شود. برقراری ارتباط مؤثر با جامعه معلولان و شامل کردن آنها در پروسه طراحی و ارزیابی مبلمان پارکی می‌تواند به بهبود وضعیت کمک کند.

گزیده (۱): می‌خواهم در جامعه‌ای زندگی کنم که در آن عدم دسترسی به خیابان‌ها برای معلولان به‌عنوان یک مشکل جدی تلقی شود (کد ۱۰).

گزیده (۲): چرا باید در انتظار چراغ‌های راهنمایی بمانیم درحالی‌که به سبب عدم سازگاری، مجبوریم به دیگران تکیه کنیم؟ امیدوارم دیگران نسبت به وضعیت ما آگاه باشند (کد ۳).

گزیده (۳): می‌خواهم در جامعه‌ای زندگی کنم که در آن عدم دسترسی به خیابان‌ها برای معلولان به‌عنوان یک مشکل جدی است و هیچ مسئولی توجه نمی‌کند (کد ۱۰).

سازگاری مبلمان پارک‌های شهر تهران

نبود دسترسی مناسب به مبلمان پارکی؛ از دیدگاه بسیاری از معلولان مبلمان‌های موجود در پارک‌ها، از جمله نیمکت‌ها، سطوح‌های زباله و سایر تجهیزات، به‌گونه‌ای طراحی نشده‌اند که برای استفاده معلولان جسمی-حرکتی مناسب باشند. به‌عنوان مثال، نیمکت‌هایی که ارتفاع مناسب ندارند یا فضای کافی برای نشستن افراد با ویلچر ندارند. از نظر آنها نیاز به طراحی مبلمان ویژه برای استفاده آسان معلولان به‌ویژه در نقاط پرتردد و مراکز تفریحی وجود دارد.

گزیده (۱): مبلمان پارک‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که برای استفاده ما مناسب باشند؛ اما در بسیاری از پارک‌ها، صندلی‌ها و وسایل تفریحی چندان مناسب نیستند (کد ۱).

گزیده (۲): در پارک‌ها به تنوع و آزادی حرکتی نیاز داریم، اما فضاهایی وجود دارند که به دلیل عدم دسترسی، مجبوریم از آنها دور شویم (کد ۵).

فضای حرکتی در پارک‌ها؛ مسیرهای پیاده‌روی در پارک‌ها اغلب شامل سطوح ناهموار، سنگ‌فرش‌های ناپیوسته و موانع فیزیکی هستند که عبور و مرور معلولان جسمی-حرکتی را دشوار می‌کنند. وجود مسیرهای هموار و عاری از موانع، به ویژه در مناطق نزدیک به مبلمان پارکی، می‌تواند تجربه بهتری برای معلولان ایجاد کند. معلولان جسمی-حرکتی به وجود موانع و تسهیلاتی که امنیت معلولان را به خطر می‌اندازند، نظیر سکوه‌های بلند یا عدم روشنایی کافی در شب که می‌تواند منجر به حوادث ناگهانی شود، اشاره می‌کردند. رعایت اصول طراحی ایمن و ایجاد روشنایی مناسب در پایانه‌های ورودی و حوالی مبلمان پارکی برای افزایش امنیت معلولان جسمی-حرکتی ضروری است.

گزیده (۱): در پارک‌ها به تنوع و آزادی حرکتی نیاز داریم، اما فضاهایی وجود دارند که به دلیل عدم دسترسی، مجبوریم از آنها دور شویم (کد ۵).

گزیده (۲): بسیاری از پارک‌ها دارای مسیرهای ناهماهنگ و غیرقابل نفوذ برای افراد دارای معلولیت هستند. این باعث می‌شود که خیلی از آنها نتوانند به درستی از فضا بهره‌برداری کنند (کد ۲).

گزیده (۳): مبلمانی که در پارک‌ها وجود دارد به هیچ‌عنوان دسترس‌پذیر نیست و این مسئله به شدت ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کد ۶).

گزیده (۴): نبود سرویس‌های بهداشتی مناسب در پارک‌ها که مناسب ما باشد، چالش اساسی است (کد ۷).

تنوع و کیفیت مبلمان؛ براساس دیدگاه معلولان تجهیزات تفریحی و ورزشی مناسب برای آنان، مانند زمین بازی مخصوص یا فضای ورزشی قابل دسترس، در پارک‌های تهران به ندرت دیده می‌شود. همچنین بر طراحی و پیاده‌سازی فضاهایی برای فعالیت‌های تفریحی و ورزشی متناسب با نیازهای معلولان که می‌تواند به‌طور چشم‌گیری کیفیت زندگی آنان را افزایش دهد، تأکید داشتند.

گزیده (۱): بسیاری از تجهیزات پارک‌ها قابل استفاده نیستند که احساس خوبی به ما نمی‌دهد (کد ۱۰).

گزیده (۲): پارک‌ها باید فضایی باشند که همه افراد، از جمله معلولان، بتوانند از آن بهره برداری کنند؛ و با دیدگاه ما ساخته شود، نه اینکه تنها مکانی برای تفریح دیگران باشند (کد ۹).

احساس بی‌توجهی و وجود تبعیض؛ تبعیض در ارائه خدمات و امکانات عمومی به افراد دارای معلولیت می‌تواند احساس نابرابری را در آنان ایجاد کند. وقتی که افراد دارای معلولیت نمی‌توانند از امکانات مشابه افراد غیرمعلول بهره‌مند شوند، این تبعیض اجتماعی بر روان آنها تأثیر منفی می‌گذارد. احساس بی‌توجهی و تبعیض می‌تواند منجر به کاهش تمایل معلولان بخصوص جسمی - حرکتی برای شرکت در فعالیت‌های اجتماعی شود. آنان ممکن است احساس کنند که مکان‌های عمومی برای آنها مناسب نیست و از این رو از حضور در اجتماع اجتناب کنند.

گزیده (۱): با وجود زیبایی‌های پارک‌ها، بسیاری از میلمان‌ها به راحتی برای ما قابل استفاده نیستند و این موضوع حس تنهایی ما را افزایش می‌دهد (کد ۳).

گزیده (۲): چرا به طراحی فضایی که برای معلولین هم مناسب باشد توجه نمی‌شود؟ در پارک‌ها برای ما و با دیدگاه ما امکانات خاصی وجود داشته باشد (کد ۸).

گزیده (۳): اگر به نیازهای ما توجه نشود، هرگز نمی‌توانیم به راحتی در جامعه زندگی کنیم (کد ۱۲).

گزیده (۴): می‌خواهم در جامعه‌ای زندگی کنم که در آن عدم دسترسی به خیابان‌ها برای معلولان به عنوان یک مشکل جدی تلقی شود، ولی هیچ مسئولی توجه نمی‌کند (کد ۱۰).

سازگاری تجهیزات ترافیکی شهر تهران

نبود دسترسی مناسب به چراغ‌های ترافیکی؛ بسیاری از چراغ‌های ترافیکی در تهران مجهز به سیگنال‌های صوتی نیستند که به معلولین بصری کمک کند. این موضوع می‌تواند برای افراد دارای نقص حرکتی نیز مشکل ساز باشد. معلولان جسمی - حرکتی بر چراغ‌های ترافیکی استانداردهای جدیدی برای اطمینان از دسترسی معلولان و استفاده از فناوری‌های چندحسی (مثل نورانی‌های متغیر و صوتی) تأکید کردند.

گزیده (۱): اینکه هیچ سیگنال یا علائمی برای ساعات خاصی وجود ندارد، به راحتی می تواند باعث ناهماهنگی و سردرگمی در مسیر شود (کد ۶).

گزیده (۲): معمولاً مجبور به استفاده از راه های دورتر و خطرناک تر هستیم زیرا تجهیزات ترافیکی به نظر نمی رسند که برای کسانی مثل من طراحی شده باشند، چرا در مورد وضعیت امثال مثل من اطلاع رسانی همیشه (کد ۱۲).

گزیده (۳): تجهیزات ترافیکی باید به گونه ای طراحی شوند که در خدمت همه افراد باشد، نه فقط افرادی که عادی هستند (کد ۹).

گذرگاه های عابران پیاده؛ بسیاری از گذرگاه های عابر پیاده به ویژه در محل هایی که ترافیک بالاست، فاقد علائم واضح و مناسب برای معلولان و نیز عدم وجود رمپ های مطمئن هستند. در نقاطی که رمپ ها وجود دارند، غالباً شیب آنها مناسب نیست و عبور و مرور را برای افراد با ویلچر دشوار می کند.

گزیده (۱): استفاده از رنگ ها و متون با تضاد مناسب می تواند به ما کمک کند تا اطلاعات را بهتر و سریع تر درک کنیم (کد ۱۱).

گزیده (۲): توجه به نیازهای ما در طراحی عابران و ترافیک باید جدی تر گرفته شود (کد ۱۴).

موانع فیزیکی و ترافیکی؛ به نظر بسیاری از معلولان موانع فیزیکی مثل پل ها و باندهای تقسیم و ترافیکی بدون توجه به نیازهای معلولان جسمی - حرکتی طراحی شده اند و این امر می تواند عبور و مرور آنها را به خصوص در ساعات شلوغ متوقف کند.

گزیده (۱): به عنوان یک فرد دارای معلولیت، از مسئولین انتظار دارم که به جدیت به مسائل ترافیکی ما توجه کنند و اقداماتی را برای بهبود آن انجام دهند (کد ۱۵).

گزیده (۲): ما باید حق عبور ایمن و راحت از خیابان ها را داشته باشیم، نه اینکه احساس آسیب پذیری کنیم (کد ۱۳).

حمل و نقل عمومی؛ ایستگاه های اتوبوس و مترو معمولاً فاقد تجهیزات لازم برای ساماندهی و دسترسی معلولان جسمی - حرکتی هستند، مانند آسانسور یا رمپ های مناسب. ایجاد ساز و کارهایی برای بهبود دسترسی به ایستگاه های حمل و نقل عمومی و افزایش تأمین نیازهای افراد دارای معلولیت در این زمینه احساس می شود.

گزیده (۱): توجه به نیازهای ما در طراحی عابران و ترافیک باید جدی تر گرفته شود (کد ۱۴).

سازگاری تابلوهای تبلیغاتی، تجهیزات ترافیکی و علائم اطلاع‌رسانی شهر تهران نبود دسترسی مناسب و موقعیت نصب تابلوها؛ تابلوهای تبلیغاتی و ترافیکی غالباً در ارتفاع‌هایی نصب‌شده‌اند که به نظر معلولان جسمی حرکتی قابل دیدن نیستند. این امر می‌تواند موقعیت‌یابی و دسترسی به اطلاعات را برای این افراد دشوار کند. تابلوها باید در ارتفاع و محلی نصب شوند که برای تمامی افراد، به‌ویژه افرادی که از ویلچر استفاده می‌کنند، قابل مشاهده باشد.

گزیده (۱): بسیاری از تابلوهای تبلیغاتی در سطح بالایی قرار دارند و افرادی مثل من نمی‌توانند به راحتی آنها را ببینند (کد ۳).

گزیده (۲): تابلوهای تبلیغاتی باید به گونه‌ای قابل درک و قابل دسترس باشند؛ متأسفانه بسیاری از آنها به اندازه کافی واضح نیستند (کد ۱).

کیفیت و طراحی اطلاعات؛ طراحی اکثر تابلوها به گونه‌ای است که اطلاعات به سرعت قابل خواندن نیست؛ همچنین رنگ‌ها و کنتراست‌ها برای افرادی که دارای مشکلات خاص هستند، مناسب نیست. به نظر معلولان جسمی-حرکتی باید از نمادها و علائم جهانی و استاندارد برای انتقال سریع اطلاعات استفاده شود که برای افراد با ناتوانی‌های مختلف قابل درک باشد.

گزیده (۱): وجود تابلوهای بزرگ و با فاصله مناسب کمک می‌کند تا ما بتوانیم از فاصله ای دورتر آنها را ببینیم و در مسیر خود تصمیم بگیریم (کد ۲).

گزیده (۲): طراحی تابلوها باید شامل علائم بصری، صوتی و لمسی باشد تا همه افراد بتوانند به راحتی آنها را درک کنند (کد ۴).

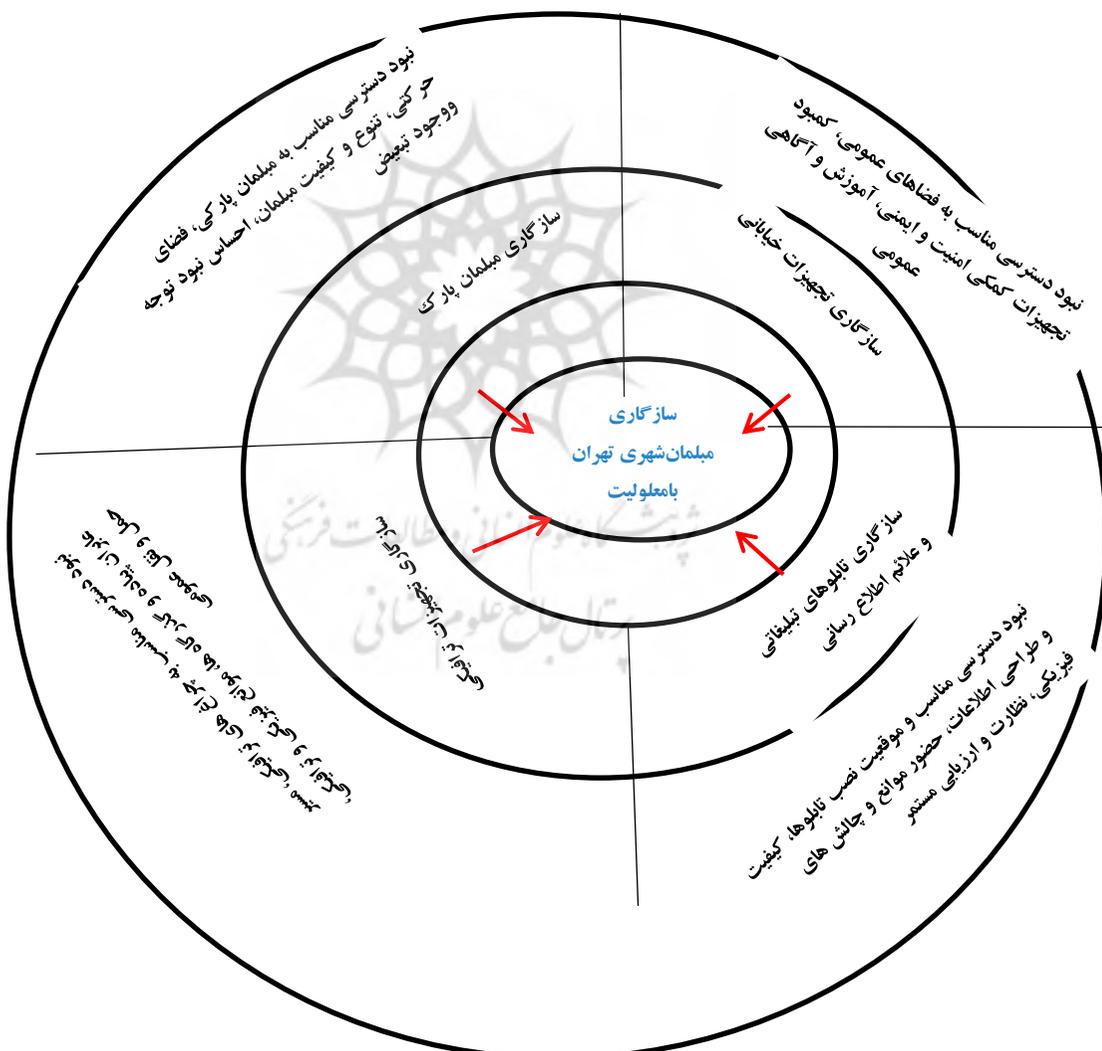
حضور موانع و چالش‌های فیزیکی؛ تابلوها در برخی فضاها با موانع فیزیکی مانند سطوح‌های زباله، نرده‌ها یا غیره مواجه هستند که عبور معلولان جسمی-حرکتی را دشوار می‌کند. آنان توجه به طراحی مجدد فضاهای اطراف تابلوها، ایجاد فضای کافی برای تردد در اطراف تابلوها و تجهیزات اطلاع‌رسانی به منظور تسهیل عبور و مرور معلولان را ضروری می‌دانستند.

گزیده (۱): اینکه هیچ سیگنال یا علائمی برای ساعات خاصی وجود ندارد، به راحتی می‌تواند باعث ناهماهنگی و سردرگمی و ایجاد خطر در مسیرمان شود (کد ۶).

نظارت و ارزیابی مستمر؛ از نظر معلولان جسمی-حرکتی تابلوها معمولاً بدون نظارت و ارزیابی هستند و به روزرسانی‌ها به گونه‌ای انجام نمی‌شود که به شرایط کنونی و نیازهای روز توجه کند. ایجاد سیستم‌های نظارتی برای ارزیابی مستمر تابلوها و علائم به منظور انجام تغییرات لازم و بهبود وضعیت حائز اهمیت است.

گزیده (۱): ساخت تابلوهایی با قابلیت‌های چندگانه، مانند تابلوهای قابل شنیدن، می تواند به ما کمک کند تا بهتر با محیط ارتباط برقرار کنیم (کد ۱۴).

گزیده (۲): توجه به نیازهای ما در طراحی علائم و تبلیغات شهری باید جدی‌تر گرفته شود؛ این حق ماست که از فضای عمومی بهره ببریم (کد ۱۵).

نمودار شماره ۲. مدل نهایی تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش با هدف مطالعه سازگاری مبلمان شهری با معلولیت از دیدگاه معلولین جسمی- حرکتی گروه سنی (۱۵ تا ۴۰)، شهر تهران انجام شد. پس از جمع‌آوری داده‌ها، نتایج مصاحبه با روش تحلیل تم (مضمون) انجام شد و تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها به مقوله‌های فرعی و تلفیق آنها، به ۵ مقوله اصلی دست یافتیم. مقوله‌های؛ سازگاری تجهیزات خیابانی شهر، سازگاری پارک‌های شهر، سازگاری تجهیزات ترافیکی شهر، سازگاری تابلوهای تبلیغاتی و علائم اطلاع‌رسانی شهر به‌عنوان مهم‌ترین مقولات مطرح شدند. با توجه به تحلیل‌های به‌دست‌آمده از سازگاری تابلوهای تبلیغاتی و علائم اطلاع‌رسانی شهر تهران از دیدگاه معلولان جسمی- حرکتی (نبود دسترسی مناسب و موقعیت نصب تابلوها، کیفیت و طراحی اطلاعات، حضور موانع و چالش‌های فیزیکی، نظارت و ارزیابی مستمر)، می‌توان بیان کرد انسان با هرچه که می‌بیند ارتباط برقرار می‌کند. از این رو استفاده از تابلوهای تبلیغاتی ساده و مدرن، حس راحتی و آسایش را به کاربران ارائه می‌دهد. طراحان نباید میزان تأثیر ساختار تجهیزات شهری در روحیه و شرایط جسمانی افراد را نادیده بگیرند (کوکبی، ۱۴۰۰). شهرداری تهران و نهادهای مرتبط در تهران استانداردهای دسترسی پذیری به تابلوهای تبلیغاتی را توسعه داده و آنها را به‌طور مؤثر اجرا کنند. استفاده صحیح از مبلمان شهری در هیاهوی شهرهای امروزی، می‌تواند فرصتی برای کاهش دغدغه‌ها و ایجاد محیطی آرام برای شهروندان معلول باشد.

نبود دسترسی مناسب به مبلمان پارکی، فضای حرکتی، تنوع و کیفیت مبلمان، احساس عدم توجه و وجود تبعیض از جمله ویژگی‌هایی می‌باشند که معلولین جسمی- حرکتی شهر تهران به آن اشاره کردند. با توجه به تحلیل به‌دست‌آمده می‌توان بیان کرد متأسفانه در بسیاری از مناطق تهران بخصوص پارک‌ها، معلولان جسمی- حرکتی از حداقل امکانات رفاهی برخوردار هستند و همچنین توزیع فضایی و مکانی پارک‌ها نامتعادل است. طبق نظریات مطرح شده، فضاهای شهری که مناسب باشد به‌طور چشمگیری می‌توانند اجتماع‌پذیری و ارتباطات بین فردی را تقویت کنند (کاپسالیس و همکاران، ۲۰۲۰). فضاهای سبز دسترس‌پذیر و مبلمان‌های موجود در پارک‌ها، از جمله نیمکت‌ها، سطل‌های زباله و سایر تجهیزات می‌توانند به بهبود کیفیت زندگی و سلامت اجتماعی و افزایش تعاملات اجتماعی و فرصت‌های تفریحی معلولان حسی- حرکتی کمک کند. در واقع

سازگاری مبلمان شهری می‌تواند به نبود احساس تفاوت این افراد با دیگر افراد جامعه و عدم انزوای آنها کمک کند.

تحلیل تجهیزات ترافیکی شهر تهران از منظر معلولان جسمی - حرکتی نشان‌دهنده وجود چالش‌های جدی در زمینه نبود دسترسی مناسب به چراغ‌های ترافیکی، گذرگاه‌های عابران پیاده، موانع فیزیکی و ترافیکی حمل‌ونقل عمومی است. از دیدگاه معلولین جسمی - حرکتی طراحی تجهیزات ترافیکی باید به گونه‌ای باشد که به معلولین اجازه دهد به تنهایی و با استقلال از فضاهای مربوطه استفاده کنند و بتوانند به راحتی از حمل‌ونقل عمومی استفاده کنند. می‌توان نتیجه گرفت طراحی فراگیر یا طراحی همه‌شمول آن نوع طراحی است که در آن، نیازهای همه استفاده‌کنندگان در نظر گرفته شود. طراحی فراگیر بر طراحی بی‌مانع استوار است، یعنی ایجاد فضاهایی که برای همه قابل دسترس باشد، در هر سن و هر اندازه توانایی (سوجا، ۲۰۰۷). در واقع الگوی اجتماعی به ما می‌گوید افراد جامعه و سازمان‌های موجود، مسئول عدم حضور فرد دارای معلولیت در اجتماع می‌باشند و باید شرایط لازم برای دسترسی، مشارکت و همراه‌سازی این افراد در اجتماع را فراهم آورد، اگر تجهیزات ترافیکی و مسائل مربوط به آن با دقت و با توجه به نیازهای این گروه طراحی شوند، شاهد افزایش تعاملات اجتماعی و استقلال این افراد و استفاده بیشتر از فضاهای حمل‌ونقل عمومی آنها هستیم.

نتیجه تحلیل سازگاری تجهیزات خیابانی از دیدگاه معلولین جسمی - حرکتی شهر تهران وابسته به زمینه‌ها و شرایط خاص اجتماعی (دسترسی مناسب به فضاهای عمومی، عدم کمبود تجهیزات کمکی، وجود امنیت و ایمنی، آگاهی و آموزش عمومی) است، با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان بیان کرد شهر تهران با چالش‌هایی نظیر وجود موانع زیرساختی، عدم رعایت استانداردها و کمبود آگاهی در میان طراحان و مسئولان شهری و مردم در مورد معلولین روبرو هستند. نظریه‌های توسعه پایدار تأکید دارند که فضاهای عمومی باید به گونه‌ای طراحی شوند که برای همه افراد، از جمله معلولین، قابل دسترس باشند (هاروی، ۲۰۰۸). حضور نیافتن معلولان در محیط، از نامناسب بودن محیط شهری و ناتوانی فیزیکی ناشی می‌شود؛ در واقع مهم‌ترین عامل در به انزوا کشیده شدن این قشر ناتوان، نامناسب بودن بستر محیط شهری است. در این مورد ادین^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود نشان دادند افراد دارای معلولیت فاقد انتخاب‌های بهینه برای سفر هستند و

^۱Eddine et al

حرکت‌های آن‌ها به‌جای جذابیت و یا مفید بودن آن، با دسترسی فیزیکی به فضا تعیین می‌شود.

با عنایت به نتایج مطالعه و چالش‌های جدی در زمینه دسترسی و ایمنی، کمبود تجهیزات خیابانی، حمل‌ونقل عمومی وجود پیشنهاد‌های زیر به‌منظور بهبود وضعیت دسترسی معلولین به مبلمان شهری تهران پیشنهاد می‌شود، همچنین فضاهای بی‌دفاع شهری نیز در این زمینه لازم است شناسایی شده و مورد توجه ویژه قرار گیرند (طالب پور، ۱۳۹۶). اقداماتی برای بهبود وضعیت موجود انجام شود و با همکاری معلولان و کارشناسان در این زمینه، محیطی دسترس‌پذیرتر و ایمن‌تر ایجاد شود تا رضایت خاطر معلولین افزایش یابد.

دوره‌های آموزشی برای طراحان، برنامه‌ریزان شهری و مسئولان مربوطه به‌منظور افزایش آگاهی نسبت به نیازهای معلولین و اصول طراحی دسترس‌پذیرتر برگزار شود تا این افراد در طراحی‌ها و سیاست‌گذاری‌های خود به نحو بهتری عمل نمایند.

برگزاری کارگاه‌ها و سمینارها برای افزایش آگاهی عمومی درباره حقوق و نیازهای معلولان و تأثیر آن بر طراحی و اجرای مبلمان شهری در راستای اطلاع‌رسانی به جامعه ضروری است تا شهروندان درک بهتری از نیازهای این قشر داشته باشند.

ضروری است طراحی مبلمان و فضاهای شهری با در نظر گرفتن نیازهای مختلف معلولین حسی و حرکتی (مانند ارتفاع، قابلیت دسترسی و استفاده آسان) انجام شود در این زمینه لازم است در طراحی مبلمان شهری از رنگ‌ها، متریال‌ها و الگوهای مختلف استفاده شود که به بهبود تجربه کاربر و کاهش احساس بی‌توجهی و عدم وجود تبعیض کمک می‌کند.

تشکیل کمیته‌های متشکل از کارشناسان، معلولین و طراحان که به بررسی کیفیت و دسترسی‌پذیری مبلمان شهری بپردازند، لازم و ضروری است. این کمیته‌ها می‌توانند ارزیابی‌ها و گزارش‌های دوره‌ای درباره وضعیت موجود و نیازهای جدید ارائه دهند. بدیهی است توسعه و اجرای سیاست‌های شمولیت و دسترسی‌پذیری در تمامی طرح‌های شهری که به نیازهای معلولان پاسخ دهد و احساس تبعیض را کاهش دهد می‌تواند در احساس محرومیت نسبی آنان تأثیر زیادی داشته باشد و از احساس محرومیت نسبی این افراد جلوگیری نماید، همچنین دعوت از معلولین برای مشارکت در فرآیند طراحی و تصمیم

گیری راهکار مؤثری محسوب می‌شود که هم‌صدای آنها به‌خوبی شنیده شود و هم در فرایندهای اجرایی اثرگذار باشد.

منابع

آزادخانی، پاکزاد، طهماسبی‌کیا، زهرا. (۱۳۹۹). بررسی نقش و عملکرد مبلمان شهری در ارتقاء کیفیت محیط شهری و رضایتمندی شهروندان (مطالعه موردی: منطقه ۴ شهرداری کرمانشاه)، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال هفتم، شماره بیست و هفتم، صص ۹۳-۱۱۰.

تقوایی، مسعود، مرادی، گلشن، صفراآبادی، اعظم. (۱۳۸۹). بررسی و ارزیابی وضعیت پارک‌های شهر اصفهان بر اساس معیارها و ضوابط موجود برای دسترسی معلولان و جانبازان، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۱، شماره ۲: ۶۴-۷۴.

جلیلی صدرآباد، سمانه، نوروزی پور فیروز، مهدیه، مرادزاده، محمدمهدی. (۱۴۰۲). طراحی مبلمان شهری محور خیابان انقلاب اسلامی به‌منظور مناسب‌سازی برای افراد کم‌توان و توان‌یاب (حداصل سازمان بهزیستی شهرستان تهران و میدان فردوسی). رهپویه هنرهای تجسمی، ۱(۱)، ۸۵-۹۶. doi: 10.22034/ra.2023.0544768.1144

جمعه‌پور، محمود، عیسی‌لو، شهاب‌الدین، عیسی‌لو، علی‌اصغر. (۱۳۹۵). توان‌سنجی فضاهای شهری در پاسخ‌دهی به نیاز گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی در بخش مرکزی شهر قم. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۷(۲۶): ۲۶ تا ۳۶.

سازمان بهزیستی کشور، مرکز آمار و اطلاعات (۱۳۹۶).

سعیدنیا، احمد. (۱۳۸۳). طراحی فضاها و مبلمان شهری، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران.

سلمانی، حسن، رفیعی، الناز، میهنی، حسین. (۱۴۰۱). کیفیت زندگی و نقش آن در توسعه پایدار شهری، مجله مدیریت شهری، سال دهم، شماره ۸۵، صص ۵۸-۲۵.

شاطریان، محسن، اشنوبی، امیر، گنجی‌پور، محمود. (۱۴۰۰). بررسی مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی معلولین و جانبازان، نمونه موردی: ادارات دولتی شهر کاشان. آمایش جغرافیایی فضا، ۶(۲۲)، ۵۹-۷۶.

شاهوران، فاطمه، اسدپور، هاجر. (۱۴۰۳). محیط‌های شهری چه نقشی بر سلامت روان شهروندان دارند؟ درس‌آموزی از مطالعات انجام شده در ایران. مطالعات طراحی شهری ایران، ۱(۱)، ۲۵۷-۲۸۴. doi: 10.22099/udsi.2024.01674.1013

طالب‌پور، اکبر. (۱۳۹۶). رابطه‌ی فضاهای بی‌دفاع شهری با احساس امنیت اجتماعی (مطالعه‌ی موردی: شهروندان شهر تهران). مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۲۲(۷)، ۱۳۵-۱۵۶.

قسامی، ثنا، شمس‌الدینی، علی. (۱۴۰۳). ارزیابی تأثیر طراحی مبلمان‌های شهری بر احساس رضایت گردشگران (مطالعه موردی: جاذبه‌های گردشگری کلان‌شهر اصفهان). مطالعات

طراحی شهری ایران، ۱(۲)، ۱۵۹-۱۸۲. doi: ۱۰.۲۲۰۹۹/i uds.۲۰۲۵.۵۲۱۷۲.۱۰۲۲

عبدی دانش پور، زهره. (۱۳۹۷). درآمدی بر نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه بر برنامه‌ریزی شهری، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

عبدی دانش پور، زهره. (۱۳۹۸). مناسب‌سازی محیط شهری برای افراد معلول: راهنمای مناسب‌سازی محیط شهری برای حرکت افرادی با معلولیت‌های جسمی - حرکتی، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.

غفوریان حیدری، سید جواد. (۱۴۰۰). مناسب‌سازی مبلمان و تجهیزات فضاهای شهری متناسب با نیاز معلولان جسمی حرکتی، ششمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های علوم و مهندسی و سومین کنگره بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی در آسیا، بانکوک، تایلند.

غضنفرپور، حسین، عبداللهی، علی‌اصغر، مرادزاده، فیروزه. (۱۳۹۹). برنامه‌ریزی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان و جانبازان نمونه پژوهش: منطقه دو شهری کرمان. مجله برنامه ریزی فضایی، ۱۱ (۲)، ۱۶۳-۱۸۶.

کوکبی، افشین. (۱۴۰۰). برنامه‌ریزی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری، تعاریف و شاخص‌ها، جستارهای شهرسازی، ۱۲(۴)، ص ۶۸-۴۹. مرکز آمار ایران. نتایج سرشماری نفوس، ۱۳۸۵.

Clement, G. (2017). Care, autonomy, and justice: Feminism and the ethic of care. Routledge.

Eddine Hacini, Chems, Bada, Yassine, Christian, Pihet. (2021). The Mobility of People with Disability: Between Urban Accessibility and Urban Attractiveness. A Case Study from Algiers, Algeria. International review for spatial planning and sustainable development A: Planning Strategies and Design Concepts, Vol 10 No.2 (2022), 38-57 ISSN: 2187-3666 online. http://dx.doi.org/10.14246/irpsd.10.2_38.

Emerson, & Robertson, J. (2019). Obesity in young children with intellectual disabilities or borderline intellectual functioning. Int J Pediatric Obesity, 5, 320-326.

Emerson, Llewellyn, G., Stancliffe, R., Badland, H., Kavanagh, A., Disney, G., & Zhou, Q. (2018). Fair Go? Measuring Australia's progress in reducing the disadvantage for adults with disabilities 2001-2016.

Emerson, Madden, R., Graham, H., Llewellyn, G., Hatton, C., & Robertson, J. (2019). The health of disabled people and the social determinants of health. Pub Health, 125, 145-147.

- Emerson. (2018). Health status and health risks of the “hidden majority” of adults with intellectual disability. *Intellectual Developmental Disab*, 49, 155-165.
- Flick, Uwe. (2008). *An introduction to qualitative research*. Translated by Hadi Jalili, Tehran: Ney. [Persian]
- Filiz Alkan Meshur, H., (2013). Accessibility for people with disabilities in urban spaces: A Case Study of Ankara, Turkey, Selcuk University, Konya, Turkey, *International Journal of Architectural Research*, 43-60.
- Fusaro, G., D’Alessandro, F., Baldinelli, G., & Kang, J. (2018). Design of urban furniture to enhance the soundscape: A case study. *Building Acoustics*, 25(1), 61-75.
- Ghassami, S. and Shamsoddini, A. (2025). Evaluating the impact of urban furniture design on tourists’ satisfaction (Case study: Isfahan metropolitan tourist attractions). *Iranian Urban Design Studies*, 1(2), 159-182. doi: 10.22099/iuds.2025.52172.1022.[In Persian]
- Gul, S., Nisa, N.T., Shah, T.A., Gupta, S., Jan, A., Ahmad, S., (2015). Middle East: Research productivity and performance across nations, *Scientometrics*, 105 (2), 1157-1166.
- Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, 53, 23–40.
- Jalilisadrabad, S., Norouzi Purfirooz, M. and Moradzadeh, M. M. (2023). Design of urban furniture on Enghelab street in order to adapt for the disabled people (between Ferdowsi Square and Tehran Welfare Organization). *Rahpooye Honar-Ha-Ye Tajassomi*, 6(1), 85-96. doi: 10.22034/ra.2023.544768.1144. [In Persian]
- Kapsalis E, Jaeger N, Hale J. (2024). Disabled-by-design: effects of inaccessible urban public spaces on users of mobility assistive devices - a systematic review. *Disabil Rehabil Assist Technol*.19(3):604-622. doi: 10.1080/17483107.2022.2111723.
- Lang, J. (1987). *Creating architectural theory: The role of the behavioral sciences in environmental design*. Van Nostrand Reinhold.
- Mace, R. (1985). *Universal design: Barrier-free environments for everyone*. The Center for Universal Design, North Carolina State University.
- Nur Belkayali, Yavuz Güloğlu, (2018). Physical and social barriers for disabled urban park users: case study from Kastamonu, Turkey Engelli kent parkı kullanıcılarının fiziksel ve sosyal sorunları: Kastamonu kenti, Department of Landscape Architecture, Kastamonu University, Faculty of Engin, 69 (1): 35-43.
- Oktay (2002). *Disability, Ageing and Carers, Australia: Summary of Findings, 2002*. Canberra: ABS.
- Olgun, R., & Erdoğan, R. (2016). Urban furniture and user satisfaction: The example of Antalya-Gulluk avenue. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 66(2), 674-682.

- Pulkaner, S. (2019). Urban Furniture for People with Disabilities: A Study of Accessibility in Malaysian Cities. *Journal of Urban Design*, 24(3), 312-329.
- Rinaldi, A., Viviani, S., & Busciantella-Ricci, D. (2025). Urban Furniture Design Strategies to Build Healthy and Inclusive Neighborhoods. *Sustainability*, 17(3), 859. <https://doi.org/10.3390/su17030859>
- Shahvaran, F. and Asadpour, H. (2024). What is the role of urban environment in the citizens' mental health? Learning from the published studies in Iran. *Iranian Urban Design Studies*, 1(1), 257-284. doi: 10.22099/udsi.2024.51674.1013. [In Persian]
- Soja, E. W. (2010). *Seeking spatial justice*. University of Minnesota Press.
- Strauss, Anselm; Corbin, Juliet; (2012). *Fundamentals of Qualitative Research (Techniques and Stages of Grounded Theory Production)*. Translated by Ebrahim Afshar, Tehran: Nei. [Persian]
- Wajeaha Fatima, Shazia Hanif, Aneela Yaseen, Philip Black, Ahmad Khan. (2024). Designing out Barriers for Disabled: towards an Inclusive Urban Environment. *Remittances Review*, Volume: 9, No: 2, pp.1887-1905. doi: <https://doi.org/10.33282/rr.vx9i2.102>
- Watson, N., Roulstone, A. & Thomas, C. (2012). *Routledge Handbook of Disability Studies*. London: Routledge Press.
- Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Project for Public Spaces.
- Yang, Y., & George, L. K. (2016). Functional disability, disability transitions, and depressive symptoms in late life. *Journal of aging and health*, 17(3), 263-292.

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Licensee *Advances in Sociological Urban Studies Journal*. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

